

PISA

Platforma pentru Inițiative
de Securitate și Apărare

COOPERAREA ÎN DOMENIUL DE SECURITATE DINTRE REPUBLICA MOLDOVA ȘI UE: DE LA SECURITATE INDIVIDUALĂ LA SECURITATE EUROPEANĂ COMUNĂ

Victoria ROȘA,
cercetătoare în domeniul de securitate & apărare,
soluționarea conflictelor & pacificare, gender & WPS,
specializată în zona Est-Europeană.

CHIȘINĂU 2022

Pentru că este dificil să înțelegem securitatea din perspectivă personală și națională, cu atât mai dificil este să asimilăm informația ce ține de necesitatea cooperării în domeniul de securitate cu actorii străini. De ce avem nevoie de parteneriate în domeniul de securitate, în contextul în care mereu s-a speculat faptul că suntem neutri din punct de vedere militar? Cum are loc cooperarea cu partenerii europeni, în special cu UE? Aceste întrebări trezesc interes, dar și neliniște, cel mai des, generată de lipsa de informație și multiple mesaje propagandistice sau chiar false.

Dilema conceptului de securitate în condițiile Republicii Moldova

Conceptul de “securitate” trezește numeroase conotații în societate, ținând cont de faptul că până nu demult domeniul de securitate reprezenta un subiect tabu. Deși securitatea atât națională, cât și umană, reprezintă o precondiție a bunăstării, mai puțin remarcăm în spațiul public știrile, dezbaterile sau chiar informațiile de strictă necesitate pentru viața noastră de zi cu zi. Războiul din Ucraina a transformat într-un totul modul în care percepem realitatea cotidiană astăzi, iar securitatea a devenit nu doar un termen, dar și o necesitate vitală pentru noi, cetățenii Republicii Moldova [1] și restul Europei.

În primul rând, înțelegem că neutralitatea nu înseamnă izolare și nici nu înseamnă lipsă de investiții în domeniul de securitate națională și umană. Statutul de neutralitate militară conferă țării opțiunea de a nu se implica și de a nu fi antrenată într-un conflict militar convențional – mai simplu spus, într-un război. Cu toate acestea, pericolul de a fi atacat convențional nu dispăre, precum nu dispăre nici pericolul de a fi antrenat într-un război de tip hibrid. Posibilitatea de a evita consecințele unui război la hotare, la fel, nu este asigurată. Un argument definitoriu pentru dezvoltarea sectorului de securitate și menținerea dialogului cu partenerii externi, îl reprezintă existența unui conflict secesionist nerezolvat pe teritoriul Republicii Moldova, care determină o tensiune militară constantă, dar și o stare de insecuritate umană latentă. Prezența trupelor militare ruse în regiunea transnistreană, în contextul războiului ruso–ucrainean, trezește adițional incertitudini privind securitatea țării și siguranța cetățenilor.

[1] Denumită în lucrare prescurtat Moldova

Lipsa de conceptualizare a termenului de neutralitate militară a Republicii Moldova, a condus în timp, la neglijarea sectorului de securitate națională atât instituțional, cât și la nivel de conștiință civică. Din acest considerent, necesitatea unei cooperări mai profunde cu partenerii de dezvoltare în domeniul de securitate, deși este o prioritate absolută pentru a putea face față pericolelor actuale, a stârnit reacții diverse, de cele mai multe ori negative.

Puși în fața asimilării consecințelor războiului din Ucraina, care este în derulare până și astăzi, Republica Moldova a conștientizat fragilitatea sistemului de apărare, identificând drept verigi vitale: consolidarea capacităților în sectorul de apărare, securitatea cibernetică și gestionarea situațiilor de criză.

Cadrul de cooperare Republica Moldova - UE în domeniul de securitate și apărare

Însăși Uniunea Europeană a înțeles că pentru a-și proteja mai bine cetățenii și propriile valori este nevoie de acțiuni strategice în domeniul apărării, menite să sporească capacitatea de a acționa autonom. Astfel, în 1993, prin Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE) a fost instituită Politica externă și de securitate comună (PESC) al cărei scop este de a menține pacea, consolida securitatea internațională, promova cooperarea internațională și consolida democrația, statul de drept, drepturile omului și libertățile fundamentale. Drept o componentă a PESC, UE a elaborat Politica de securitate și apărare comună (PSAC), care se referă la apărare și la gestionarea crizelor, inclusiv la cooperarea și coordonarea în domeniul apărării între statele membre ale UE. PSAC permite UE să desfășoare misiuni și operații civile și militare în străinătate, inclusiv în următoarele domenii: a. prevenirea conflictelor; b. menținerea păcii; c. operații comune de dezarmare; d. consiliere militară; e. asistență umanitară; f. stabilizare post-conflict.

La 22 martie 2021, Consiliul Uniunii Europene a adoptat o decizie de instituire a Instrumentului european pentru pace (IEP).

Drept un instrument extrabugetar, IEP are scopul de a îmbunătăți capacitatea Uniunii de prevenire a conflicteleor, de promovare a păcii și de consolidare a securității internaționale, permițând finanțarea unor acțiuni operaționale

În cadrul politicii externe și de securitate comună, care au implicații militare sau în domeniul apărării.

Politicile și instrumentele Uniunii Europene privind politica externă și de securitate comună vizează în mod direct statele membre UE, dar au și un impact major asupra statelor partenere. Anume în baza acestor politici și cu ajutorul instrumentelor de mai sus, se stabilește gradul de dezvoltare a relațiilor cu statele din afara UE și tipul de asistență care se oferă.

Deși securitatea și apărarea au fost mereu un subiect, inclusiv de ordin politic, dificil de abordat în relațiile bilaterale și multilaterale UE – Moldova, totuși, drept urmare a Declarației Summit-ului șefilor de stat și de guverne ale statelor Parteneriatului Estic (PaE) și statelor membre ale UE de la Varșovia din septembrie 2011, s-au făcut primii pași în aprofundarea dialogului și definirea practică a implicării Republicii Moldova în eforturile globale, regionale și sub-regionale de promovare a stabilității și securității internaționale. Acordul Cadru de Participare a Republicii Moldova la misiunile UE de Gestionare a Crizelor a fost semnat la 13 decembrie 2012 și a intrat în vigoare pe 1 iulie 2013, acesta fiind urmat, în 2015, de Legea nr. 219/2015 privind participarea Republicii Moldova în misiunile și operațiunile internaționale, lege ce stabilește cadrul legal pentru detașarea experților naționali în misiunile UE de gestionare a crizelor. Odată implementat cadrul legal, acesta a oferit posibilitate corpului militar să-și dezvolte capacitățile și capabilitățile, Moldova devenind nu doar un consumator de securitate, dar și un contribuitor.

Începând cu anul 2014, Republica Moldova a fost invitată să participe la o serie de misiuni ale UE, printre care pot fi menționate: EUCAP Somalia, EUBAM Libia, EUMAM în Republica Centrafricană (2015-2016), EUCAP Sahel Mali și EUTM Mali (2014; 2016; 2018-până în prezent). În perioada 2014 – 2021, 9 experți naționali au fost detașați în cadrul misiunilor UE de gestionare a crizelor. Participarea experților naționali în cadrul misiunilor UE de gestionare a crizelor a deschis calea spre aprofundarea dialogului și dezvoltarea interoperabilității cu statele membre ale UE pe diverse domenii ce țin de securitate și apărare,

astfel oferind țării o fereastră de oportunitate pentru fortificarea sistemului de securitate și apărare național. Anual au loc consultări în format Moldova - UE pentru a stabili prioritățile de cooperare bilaterală. Printre domeniile de bază de cooperare se numără:

- dezvoltarea capabilităților instituționale pentru participarea Republicii Moldova în misiuni de gestionare a crizelor;
- cooperarea în domeniul schimbului de informații clasificate [2];
- asigurarea convergenței în alinierea Republicii Moldova la măsurile restrictive ale UE;
- cooperarea în domeniul prevenirii și combaterii amenințărilor hibride.

La 30 martie 2017 a fost semnat Acordul Republica Moldova - UE privind procedurile de securitate pentru schimbul de informații clasificate (intrat în vigoare la 1 ianuarie 2018).

Experții și practicienii militari înțelegeau mereu necesitatea de modernizare a capitalului militar al Republicii Moldova atât uman, cât și tehnic/instituțional, însă factorul politic și presiunea societală influența de cele mai multe ori scoaterea de pe agendă a problemelor de securitate și apărare. Din acest considerent, cooperarea cu partenerii străini pe dosarul de securitate și apărare se mișca încet, iar uneori era bulversată totalmente de evenimentele politice interne și interesele geopolitice ale elitelor de la putere.

Agresiunea Federației Ruse împotriva Ucrainei, războiul declanșat la frontiera Republicii Moldova, a scos în evidență capacitățile defensive reduse, precum și resursele insuficiente ale autorităților de resort de a face față unei crize de securitate de amploare. În aceste condiții, asistența partenerilor externi a devenit o condiție pentru a face față fluxului mare de refugiați din Ucraina, securizării frontierelor de stat, și, nu în ultimul rând, pregătirii pentru varii scenarii de ordin ofensiv sau destabilizare a Republicii Moldova.

[2] La 30 martie 2017 a fost semnat Acordul Republica Moldova - UE privind procedurile de securitate pentru schimbul de informații clasificate (intrat în vigoare la 1 ianuarie 2018).

Astfel, la 18 martie 2022, are loc prima reuniune a Dialogului de nivel înalt în domeniul politic și de securitate, lansarea căruia a fost agreată în cadrul Consiliului de Asocierie Republica Moldova - UE din 28 octombrie 2021. Discuțiile purtate în cadrul reuniunii au demonstrat sporirea calitativă a dialogului, dar și dorința UE de a dezvolta parteneriatul întru sporirea rezilienței Republicii Moldova, în special în ceea ce privește securitatea cibernetică, combaterea dezinformării și consolidarea cooperării în cadrul Instrumentului European pentru Pace, precum și cooperarea mai strânsă pentru combaterea amenințărilor hibride, complexitatea acestor domenii fiind amplificată de războiul din regiune.

Drept răspuns la agresiunea militară rusă în Ucraina, UE a oferit asistență Republicii Moldova în valoare de:

- 13 milioane de eEuro drept ajutor umanitar,
- 15 milioane de eEuro pentru managementul frontierelor,
- 15 milioane de eEuro pentru refugiați,
- 60 de milioane de eEuro drept suport bugetar,
- 15 milioane de euro pentru securitate și eficiență energetică.

Pentru a spori reziliența Republicii Moldova, asistența a fost acordată pentru domeniile -cheie identificate mai sus, în valoare de:

- 8 milioane de eEuro pentru securitate cibernetică și combaterea dezinformării,
- 47 milioane de eEuro pentru modernizarea forțelor armate pentru a putea acorda asistență civililor în situații de criză,
- 5 milioane de eEuro pentru susținerea instituțiilor de media independente.

Cele 47 de milioane în beneficiul Forțelor Armate ale Republicii Moldova reprezintă o măsură de asistență a Uniunii Europene prin intermediul Instrumentului European pentru Pace. Practic, 40 de milioane de eEuro vor fi utilizați pentru a consolida capacitățile unităților de logistică, mobilitate, comandă și control, apărare cibernetică, recunoaștere aeriană fără pilot și comunicații tactice ale Forțelor Armate ale Moldovei prin furnizarea de echipamente neletale, provizii și servicii relevante, inclusiv instruire legată de echipament.

7 milioane de euro au fost agreeți în decembrie 2021 pentru a fi utilizați în scopul consolidării capacităților Direcției medico-militare și ale Batalionului de Geniu din cadrul Forțelor Armate ale Republicii Moldova, inclusiv a capacității acestora de a-și furniza serviciile respective civililor în situații de criză sau de urgență. Accentul se pune pe finanțarea furnizării de echipamente medicale pentru Direcția medico-militară și de echipamente de neutralizare a dispozitivelor explozive pentru Batalionul de Geniu.

Înțelegând povara de securitate internă, dar și creșterea pericolelor pentru propriul mediu de securitate internă, UE a lansat în Republica Moldova HUB-ul de sprijin al UE pentru Securitate Internă și Managementul Frontierelor, țara noastră devenind, astfel, parte a spațiului de securitate european. Hub-ul de sprijin, operează în baza a șase priorități de bază, și anume: a. trafic de armament și muniții, b. trafic de migranți, c. trafic de ființe umane, d. prevenirea și combaterea terorismului și extremismului violent, e. crime cibernetice și f. trafic de droguri.

Remarcă finală

În contextul crizei refugiaților, securitatea internă a Republicii Moldova și a Uniunii Europene este adițional supusă unor riscuri ce vizează crima organizată și traficul de ființe umane și armament. Astfel, Moldova devine o țară parteneră UE, care nemijlocit stă la straja securității statelor europene devenind, practic, un contribuitor al securității europene. Interoperabilitatea și cooperarea cu partenerii europeni în aceste circumstanțe devine iminentă și indiscutabilă. Schimbul de informații și experiență, preluarea bunelor practici și asistența tehnică și instituțională sunt indispensabile atât pentru securitatea UE, cât și pentru cea a Republicii Moldova. Războiul nejustificat declanșat de Federația Rusă împotriva Ucrainei, demonstrează o dată în plus că securitatea nu poate fi individuală, ci securitatea este colectivă, iar interdependența sistemelor de securitate și securizare interne, reprezintă unica modalitate de a face față crizelor convenționale majore, și nu doar.

Oferirea statutului de candidat pentru aderare la Uniunea Europeană, denotă o perspectivă deja clară de integrare pentru Republica Moldova, demonstrând, pe de altă parte, din partea Moldovei o alegere civilizațională bine definită. Aderarea la UE presupune un proces riguros de ajustare la cadrul legal, instituțional și valoric, ajustarea agendelor și crearea unui spațiu de interoperabilitate în toate domeniile, inclusiv a celui de securitate internă, europeană și contribuție la securitatea internațională, UE fiind un actor global. Atât agenda de integrare, cât și războiul de la frontiera Republicii Moldova, ne impune o regândire multidimensională a statutului sectorului de securitate și apărare a țării și pașii necesari pentru sporirea capacităților și capabilităților militare. Într-un final, interoperabilitatea sistemului național cu cel al partenerilor, în special al UE, devine o prioritate și o necesitate vitală pentru securitatea națională și securizarea fiecărui cetățean al Republicii Moldova.